

“BİRLİKTE YAŞAM”A SURIYELİ SİĞİNMACILAR DAHİL Mİ?¹

Esra Aşan

Suriye’deki halk isyanlarının şiddetle bastırılması ve ülkenin bir iç savaşa çekilmesiyle birlikte milyonlarca Suriyelinin savaştan kaçarak sığınmak zorunda kaldığı ülkelerden biri de Türkiye. Türkiye nüfusunun yeni bileşenleri olan Suriyeli sığınmacılar, savaşın yarattığı tahribatla birlikte Türkiye’de kendileri üzerinden kâr elde etmeye çalışan kesimlerle karşı karşıya kalıyor. Esra Aşan’ın kaleme aldığı, "Birlikte Yaşam"a Suriyeli Sığınmacılar Dahil mi?" adlı yazı savaş mağdurlarının Türkiye toplumunda maruz kaldığı ayrımcılıklara ve savaş karşısında geliştirilen toplumsal körlüğe dair örnekler sunuyor. Uluslararası güçlerin, Türkiye devletinin ve Türkiye’deki toplumsal muhalefetin sorumluluklarını tartışmaya açıyor.

Esad rejiminin baskılarına karşı başlayan halk isyanlarının şiddetle bastırılarak uluslararası güçlerin gözü önünde ve dahliyle Suriye’nin bir iç savaşa çekilmesiyle birlikte milyonlarca Suriyeli savaştan kaçarak başka ülkelere sığınmak zorunda kaldı. Milyonlarca insanı yer değiştirmek zorunda bırakan bu savaşın son yirmi yılın en büyük mülteci krizine neden olduğu söyleniyor.²Sığınmacıların kaçıp geldiği ülkelerden biri de Suriye’nin sınır komşusu olan Türkiye. Rakamları sürekli değişse de 2011 Nisan’ından itibaren iki milyonun üzerinde Suriyeli sığınmacı hayatlarını Türkiye coğrafyasında sürdürmeye çalışıyor. Çoğu ülke gibi Suriye nüfusunun da etnik ve dini yapısı çeşitlilik gösteriyor. Türkiye’ye gelen sığınmacıların büyük bölümü Araplardan oluşsa da Suriye’den gelen Kürtler, Ermeniler, Çerkezler, Süryaniler, Türkmenler ve Suriye’de mülteci statüsüne sahip olan Filistinliler; Sünni, Alevi, Hıristiyan ve Dürzi inanç grupları, Türkiye’de yeni bir hayat kurma mücadelesinde. Sayıları gittikçe artan Suriyeli nüfusun varlığı Türkiye toplumunda savaşa karşı bir duyarlılıktan çok büyük bir rahatsızlık yaratıyor. Gelenlerin sayısının ve ihtiyaçlarının oldukça fazla olması ve yerel halkın kısıtlı hizmetleri Suriyelilerle paylaşmak zorunda kalması, pek çok yerde sığınmacılarla yerel halkı karşı karşıya getiriyor. Türkiye’de zaten var olan etnik ve dini ayrımcılık Suriyelilere de yöneliyor ve çoğu yerde ırkçı saldırılara varan bir tepki ve öfkeye dönüşüyor. Bu yazı, Türkiye’deki sığınmacıların maruz kaldığı ayrımcılık biçimlerini anlamaya çalışan bir giriş olarak değerlendirilebilir. Türkiye nüfusunun yeni bileşenleri olan Suriyeli sığınmacılarla Türkiye toplumunun savaşın yaralarını birlikte sararak beraber yaşaması mümkün mü? Bu soruyu yanıtlayabilmek için öncelikle Suriyeli savaş mağdurlarının Türkiye toplumunda neler yaşadığına kısaca değinmekte fayda var.

Türkiye Toplumunun Suriyelilerle Karşılaşmaları

Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları Bertolt Brecht'in *Cesaret Ana ve Çocukları* oyunundaki bir tartışmayı, savaş üzerinden maddi kazanç sağlama tartışmasını hatırlatıyor. Bu oyun, savaş ve ticaret ilişkisini tartışmaya açarken toplumda savaşa karşı örgütlenen körlüğü de sert bir şekilde eleştirir. Brecht'in "savaş ticaretin en uç noktasıdır" sözünü Suriyeli sığınmacılar âdeta hayatlarının her günü deneyimliyor. Savaşın felaketinden kaçanlar, sınırı geçerken ve sonrasında Türkiye'de hayatlarını sürdürmeye çalışırken, kendileri üzerinden kâr elde etmeye çalışan kesimlerle karşı karşıya kalıyor.

Türkiye Suriyelilere yönelik açık kapı politikası uygulasa da acil insani ihtiyaçları olmadığı sürece ya da yanlarında pasaportları yoksa resmi sınır geçişlerinden giriş yapmalarına izin verilmeyebiliyor. Bu durumda savaştan kaçan insanların çoğu Türkiye'ye girebilmek için tehlikeli ve düzensiz geçiş noktalarını kullanmak zorunda kalıyor.³ Buralarda da hayatlarını kendilerini sınırdan geçirecek kaçakçılara teslim ediyorlar. Sınır boylarında süregiden bir insan kaçakçılığı ekonomisi üzerinden savaştan rant sağlama isteği Türkiye sınırına giriş anından itibaren sığınmacıların karşısına çıkıyor.

Bizler, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, sınırı geçebilmiş olan yoksul Suriyelilerle gündelik hayatımızda pek çok yerde karşılaşıyoruz. Bu noktada şunu hatırlatmakta fayda var. Suriye'den gelen her sığınmacı aynı yoksulluk durumu içinde yaşamıyor. Türkiye'de iş kuran, şehirlerin zengin semtlerinde ve de yoksul kesimlerden uzak yaşayan Suriyeli bir nüfus da mevcut. Suriyeli sığınmacılarla ilgili araştırmaların çoğu yoksul Suriyelilerin durumuna odaklanıyor. Bu nedenle servet sahibi, Türkiye'de iş kuran Suriyelilerin savaştan nasıl etkilendikleri, Türkiye toplumu içinde neler yaşadıkları konusunda yeterince bilgi sahibi değiliz. Türkiye toplumu zengin Suriyelilerden çok şehirlerin sokaklarına, parklarına dağılmış, hastane kuyruklarında sıra bekleyen yoksul Suriyelilerle karşılaşıyor. Bu karşılaşmalarla birlikte Suriyelilerin şehirlerdeki varlığına yönelik büyük bir rahatsızlık söz konusu. Toplumdaki yaygın algı, Suriyelilerin kaçak yollarla ülkelerine girerek şehirlerini işgal ettiği; sokaklarda parklarda kalarak, dilenerek kent hayatını mahvettiği; geldiği yerin ekmeğine ortak olarak buranın asıl sahiplerinin işini elinden aldığı; Suriyeli kadınlar özelinde ise fuhuş yaparak ya da Türkiyeli erkeklerin ikinci, üçüncü eşi olarak Türkiye toplumunun ahlakını bozduğu yönünde. Bu rahatsızlıklar çoğu zaman sığınmacılara karşı ırkçı tepkiler ve linç girişimleri olarak karşımıza çıkabiliyor. Örneğin Ağustos 2014'te Antep'te bir ev sahibinin Suriyeli kiracısı tarafından öldürülmesiyle başlayan olaylar şehirdeki Suriyelilere yönelik lince dönüştü. Bu olayların ardından buldukları yerler tespit edilen Suriyeliler ya devlet kamplarına gönderildi ya da Suriye'ye geri dönmek zorunda bırakıldı. Kalanlar ise başka saldırılara uğramamak için tanıdıklarının yanına yerleşmek, kıyafetlerini değiştirip Antep'liler gibi giyinmek, bulduklara yerlere Türk bayrağı asmak gibi 'tedbirler' geliştirmek zorunda kaldılar.⁴

“İş piyasasını düşüren” Suriyeliler

Geçimlerini sürdürmek için para kazanmak zorunda kalan sığınmacılar, iş piyasasında kaçak yollarla ve ucuza çalıştırılıyor ve üretim masraflarını en düşük seviyede tutmak isteyen işverenlerin karşısına bulunmaz bir fırsat olarak çıkıyor. Böylece kapitalizm, yeni kölelerini bulmuş durumda.ERCÜMENT AKDENİZ’in yazdığı *Suriye Savaşının Gölgesinde Mülteci İşçiler*⁵ adlı kitap İstanbul, Adana, Hatay, Antep, Kayseri ve İzmir’de ağırlıklı olarak tekstil sektöründe işçi olarak çalışan sığınmacılarla yapılan görüşmelerden oluşuyor ve neoliberal iş piyasasının Suriyeli sığınmacıların emek sömürsü üzerinden işleyişine dair çarpıcı örnekler içeriyor. Binlerce işçi merdiven altı işyerlerinde sağlıksız koşullarda, kayıtdışı bir şekilde, diğer işçilerden çok daha düşük ücrete razı edilerek çalıştırılıyor. Çalışanların önemli bir kesimi de çocuklardan oluşuyor. Kaçak durumda olan ve büyük bir kesimi Türkçe bilmeyen Suriyeli işçiler, paraları kesildiğinde ya da paralarını alamadıklarında hak aramak için nerelere başvuracaklarını da bilemiyorlar. Suriyelilerin düşük ücrete razı bırakılarak çalıştırılması onları diğer işçilerle karşı karşıya getiriyor. Çünkü, diğer işçiler için Suriyeliler ellerinden işlerini çalan hırsızlara dönüşmüş durumda. Daha düşük ücrete razı oldukları için emek piyasasını düşürmekle suçlanıyorlar. Yoksul işçilerin öfkesi savaş mağdurları üzerinden rant sağlayan patronlara değil, savaş mağduru sığınmacılara yöneliyor.

Sığınmacı işçilerle dayanışma içinde olan grup ve kurumlar sınırlı sayıda olsa da onların varlığı sığınmacıların hayatını kolaylaştırabiliyor.ERCÜMENT AKDENİZ’in, kitabında Çağlayan’da “resmi ya da sivil kurumlar içinde mülteci işçilerin sorunlarına eğilen tek örgüt” diyerek çalışmalarına yer verdiği Çağlayan İşçi Derneği, Suriyeli sığınmacıların gündelik hayatta ve iş yaşamında karşılaştıkları ayrımcılıklara karşı onlarla birlikte mücadele veriyor. Bu tarz yerel örgütlenmeler, işçilerin aylardır ödenmeyen ücretlerini alabilmelerinde de önemli rol oynayabiliyor.

Suriyeli işçilerin çalışma koşullarına kadınların yaşadığı cinsel şiddeti de eklemek gerekir. Kaçak olarak çalıştıkları işyerlerinde patronlarının taciz ve tecavüzüne uğrayan kadınlarla ilgili pek çok iddia var. Sınır Tanımayan Kadınlar Göçmen Kadınlarla Dayanışma Platformu, Türkiye’de yaşayan göçmen kadınların uğradığı şiddeti ve ayrımcılığı görünür kılmak amacıyla çalışmalar yürütüyor. Yerelerde bu tarz inisiyatiflerin artması, Suriyeli sığınmacıların ve onlardan önce buraya gelmiş olan diğer göçmen grupların yaşam kalitesini artırma konusunda önemli işlevler edinecektir. Bunun yanında pek çok işçi semtinde şubeleri bulunan sendikaların yolunun, işçilerin birbirine düşürüldüğü, cinsel istismara maruz kaldığı bu semtlere pek uğramadığını söylemek mümkün.

“Ev kiralarnı yükselten” Suriyeliler

Sığınmacıların üstesinden gelmeye çalıştıkları diğer bir konu barınma ihtiyaçlarını nasıl karşılayacakları. Bilindiği gibi gelen sığınmacıların bir kısmı devlet yönetiminde olan AFAD kamplarına yerleştiriliyor. İD'nin 2014 yılındaki Şengal katliamı ve Kobanê saldırılarından sonra Türkiye'ye gelen Ezidilerin ve Kürtlerin büyük bir kısmı hayatını Doğu'da Kürt Siyasi Hareketi'nin yönettiği belediyelerin kurduğu kamplarda sürdürüyor. Bunun dışında, gelen nüfusun büyük bir kısmı Suriye sınırına yakın illere (Kilis, Antep, Urfa, Maraş, Hatay) yerleşirken geniş bir kesim de Türkiye'nin pek çok iline dağılmış durumda. Kamp dışında kalan Suriyelilerin barınma ihtiyacı devlet tarafından karşılanmıyor.⁶ Sığınmacılar bu duruma kendi imkânlarıyla çözüm bulmak zorundalar. Ancak bu, o kadar da kolay değil. Çünkü ev kiralamak isteyen Suriyeliler ya kendilerine ev vermek istemeyen ev sahipleriyle ya da yüksek kiralarla karşılaşıyorlar. Başka biri üzerinden ev kiralamak ya da Suriyeli olduklarını saklamaya çalışmak Suriyelilerin ev kiralamak için buldukları taktiklerden bazıları. Suriyeli nüfusun şehirlere birikmesiyle birlikte pek çok ilde kira fiyatlarında hızlı bir artış yaşandığı ve kiraların iki katına çıkarıldığı yönünde pek çok haber yayımlandı.⁷ Barınma için yeterli koşullara sahip olmayan bodrum katları, bina depoları, ahır, ambar gibi pek çok mekân Suriyelilere yüksek fiyatlarla kiralanabiliyor. Tek başına ev tutma imkânı olmayan Suriyeliler birkaç aileyle bir araya gelerek bu yerleri kiralayabiliyor.

Kiralık ev talebinin artması ve az sayıda kiralık ev kalması pek çok ilde sığınmacılarla yerli halkı karşı karşıya getiriyor. “*Suriyeliler geldi ve kiralık ev bulamıyoruz*” şikâyetleri yüksek sesle dillendiriliyor. Kira artışının sorumlusu savaş mağdurları üzerinden kazanç sağlamaya çalışan ev sahipleri iken bu artışın Suriyelilere bağlanması Suriyelilere yönelik ırkçı tepkileri de körüklüyor.

“Ahlakımızı bozan” Suriyeliler

Suriyeli kadınların cinsel istismarı üzerinden Türkiye'de yeni gelir kapıları açılmış durumda. Mazlumder Kadın Çalışma Grubu'nun 2014 yılında hazırladığı *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu*⁸ kadınların yaşadığı cinsel şiddeti ve savaşın yarattığı mağduriyetin erkekler tarafından nasıl bir rant alanına çevrildiğini çarpıcı örneklerle gösteriyor. Suriyeli kadınlar, sınırı geçerken ya da geldikleri şehirlerde fuhuş çetelerinin tehdidiyle karşı karşıya kalabiliyorlar. Mazlumder Kadın Çalışma Grubu'nun raporuna göre özellikle “kaçak geçişlerin yapıldığı ve konteynır kentlerin bulunduğu sınır illerde kadın sığınmacılar, insan tacirleri tarafından cinsel köle haline getirilebiliyor, cinsel taciz ve tecavüze maruz kalıyor. Özellikle pasaportu olmadığı için kaçak geçiş yapanlar ile yalnız kaçmak zorunda kalan kadınlar bu çetelerin ağına düşme riski taşıyor.”⁹ Zorla fuhuş yaptırılan Suriyeli kadınlar fuhuş sektöründe de ucuz işgücü olarak kullanılıyorlar.

Suriyeli kadınların yaşadığı istismarlardan bir diğeri de erken yaşta evlendirilmek zorunda kalmaları, ikinci üçüncü eş olarak çokeşli evliliklere zorlanmaları ya da zorunlu kalmaları. Suriyeli kız çocukları da üçüncü dördüncü eş olarak ya da muta nikâhı ile bir geceliğine satılabiliyor. Kadınlar ve kız çocukları üzerinden gelir elde eden komisyonculuk ya da aracılık olarak adlandırılan bir sektör de gelişmiş durumda. Türkiye'nin pek çok yerinde Suriyeli kadınlarla evlenmek isteyen erkekler komisyonculara, aracılara ulaşarak taleplerini iletiyor. Kadınların yaşları, fiziksel özellikleri ve sağlık durumları 2.000-10.000 TL arasında talep edilen paranın miktarında belirleyici oluyor. Belirli bir fiyat üzerinden anlaşılan komisyoncular istenen özelliklere sahip kadınların bulunmasında ve bu evliliklerin gerçekleştirilmesinde aracı pozisyonunu üstlenerek gelir elde ediyorlar. Bu evlilikleri yapmaya zorlanan, yapmak zorunda kalan kadınlar ise gittikleri evlerde çoğu zaman hizmetçi muamelesi görüyor, erkeğin diğer eşleriyle karşı karşıya geliyorlar.

Toplumda Suriyeli kadınlara yönelik algı, sığınmacı kadınların toplumun ahlakını, mahallenin namusunu bozduğu yönünde. Bu durum özellikle Türkiyeli kadınlarla Suriyeli kadın sığınmacıları karşı karşıya getiriyor. Çoğu yerde yerel halktan kadınlarda, eşlerinin ellerinden alınacağına dair bir korku oluşmuş durumda. Kadınlar üzerinden rant sağlayan çeteler, kadınlarla bu sömürü koşullarında evlenen erkekler değil, kadınlar ahlaken suçlu konuma itiliyor.

Türkiye'ye gelen Suriyeli LGBTİ sığınmacılar da toplumun ahlakını, "Türk aile yapısını" bozan kesimler arasındaki yerini alıyor. Türkiye toplumunda LGBTİ'lere yönelik baskı düşünüldüğünde, sığınmacı pozisyonunda olanların karşılaştığı sorunların daha da ağırlaşabildiğini tahmin etmek zor değil. Kaos GL Derneği, 2007 yılından beri mülteci ve sığınmacı LGBTİ'lerle dayanışma içinde çeşitli çalışmalar yürütüyor.¹⁰ Bu çalışmaların verilerine göre, sığınmacılarla çalışan örgütlerin toplumsal cinsiyet perspektifi olmadığında LGBTİ sığınmacılar cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden dolayı yaşadıkları ayrımcılığı anlatamıyorlar. Çoğu zaman nereden, nasıl destek alacaklarını da bilemiyorlar. Hatta, LGBTİ sığınmacılar, yardım kampanyalarında kaymakamlık ya da valiliklerde "Bunlara yardım etmek caiz midir?" gibi sorularla karşılaşabiliyorlar.¹¹

"Kadın Gibi Kaçan" Suriyeliler

Sığınmacılarla ilgili çoğu raporda kadınlar ve çocuklar korunmaya muhtaç kesimler arasında yer alıyor. Kadınları ve çocukları diğer savaş mağduru erkeklerden ayrı olarak kategorilendirmek cinsiyetçi ilişkileri yeniden üretiyor. Çünkü kadınlar ve çocuklar korunması gereken bedenlerken ölüme gönderilen bedenler erkeklere ait oluyor.¹² Suriyeli sığınmacıların 'kentlerini istila etmesinden' rahatsız olanlar; sığınmacı erkekler için "*Gitsinler ülkeleri için savaşınlar*" gibi cümleleri rahatlıkla telaffuz edebiliyorlar.

Mazlumder Gaziantep Şubesi'nin 2014 yılında hazırladığı raporda, görüşme yapılan vatandaşların Suriyeli kadın, yaşlı ve çocukların gelmesini anlaşılır bulduğu ama savaşabilir durumdaki erkeklerin gelmesini tepkiyle karşıladığı yönünde gözlemlere yer veriliyor.¹³ Savaştan kaçan erkekler vatan haini olmakla ve kadın gibi kaçarak erkeklik görevini yerine getirmemekle suçlanıyor. Bu düşünce tarzı korunmaya muhtaç bir erkek olamayacağını savunurken erkeklik rolünü savaşçı olmak ve kadınları, çocukları ve ülke topraklarını savunmak üzerinden tanımlıyor. Savaşçı erkek mitine uymayan Suriyeli erkekler, toplumdaki cinsiyetçi önyargılarla birlikte ikinci kez hedef hâline getiriliyor. Toplum, cinsiyetçi kalıplara sığınarak savaşın yarattığı mağduriyeti görmeyi bir kez daha reddetmiş oluyor.

Yardımanın Ötesine Geçen Dayanışma Ağları Kurmak

Yukarıda bahsettiğim örnekler Suriyeli sığınmacıların yaşadığı ayrımcılıkların sadece birkaçını oluşturuyor. Yazının başında sorduğum “Türkiye nüfusunun yeni bileşenleri olan Suriyeli sığınmacılarla Türkiye toplumunun savaşın yaralarını birlikte sararak beraber yaşaması mümkün mü?” sorusuna yukarıdaki örneklere bakınca olumlu bir yanıt vermek şimdilik çok mümkün değil. Ancak bu, Türkiye toplumunun doğasının ırkçı ve yabancı düşmanı olduğu üzerinden açıklanamaz. Suriyeli sığınmacıların da karşılaşmak zorunda kaldığı sınıfçı, ırkçı, milliyetçi, cinsiyetçi ayrımcılık biçimleri devletin, Türkiye'de pek çok kesime uyguladığı ve toplumun büyük bir kesimini etkisi altına alan kurumsal politikalarının birer sonucu. Türkiye devletinin, Suriye savaşından kaçanlara yönelik insani bir tavır alarak sınırlarını açması şüphesiz ki milyonlarca insanın ölmesini engelledi. Ancak geldikleri topraklarda da başka sömürü biçimlerine maruz kaldılar. Buna çözüm bulunması Türkiye devletinin olduğu kadar Türkiye'deki toplumsal muhalefetin de sorumluluğunda. Bunun yanında, son yirmi yılın en büyük mülteci krizine neden olan bu savaştan kaçanların sorumluluğu sadece Suriye'ye komşu olan ülkelere yüklenemez.

Bu noktada Türkiye devletinin Suriye meselesinde aldığı tutuma ve bu sorunun Türkiye'yi de aşan uluslararası boyutlarına kısaca değinmekte fayda var. Bilindiği gibi, yoğun sığınmacı girişinin başladığı Nisan 2011 tarihinden itibaren Türkiye devleti, resmi olarak açık kapı politikası uyguladı ve Suriyeli sığınmacıları misafir olarak kabul etti. Misafirlerin durumunun kalıcı olmaya başlamasıyla birlikte 2014 yılında Geçici Koruma Yönetmeliği çıkararak Suriyelilerin eğitim, sağlık, barınma, iş piyasasına erişim gibi hizmetlerden –bu hizmetlere erişim sorunu devam etse de- yararlanmalarının imkânlarını oluşturmaya çalıştı.¹⁴ Devlet yönetimindeki AFAD kamplarının sivil denetime açık olmaması nedeniyle kamplarda olan bitenlerle ilgili detaylı bilgiye ulaşmak kolay değil. Yayımlanan pek çok rapor ve haberde silahlı İslamcı grupların da kamplarda kaldığı, kamplarda kalan kadınlara yönelik pek çok taciz ve tecavüz vakası olduğu gündeme geliyor.¹⁵ Ancak, bu verilerin doğruluğunu,

yaygınlığını ispatlamak ve takibini yürütmek oldukça zor. Kampların sivil denetime açılması talebi insan hakları örgütleri tarafından dillendirilse de bu talepleri gerçekleştirmesi için devlete baskı uygulayan güçlü bir muhalefetin gelişmediğini söylemek mümkün.

Türkiye devleti, sığınmacılara yönelik açık kapı politikası uygularken, Suriye'nin iç işleyişine de müdahil oldu. Dönemin hükümeti, Esad rejimine karşı tavır alırken Suriye içindeki Sünni-İslam çizgisindeki farklı radikal İslamcı grupları farklı dönemlerde destekledi.¹⁶ Türkiye'nin Suriye iç savaşına müdahale etmekteki diğer motivasyonu ise, Suriye Kürtlerinin kendi kaderlerini tayin hakkını kullanmalarını engellemek ve herhangi bir bağımsızlık ya da özerklik girişiminin önüne geçmektir. Ancak bölgedeki gelişmeler Türkiye'nin beklentileri doğrultusunda şekillenmedi.¹⁷ Rojava'daki Kürtlerin bölge halklarıyla birlikte demokratik özerklik inşa etmesi ve Rojava bölgesini savunması Türkiye'nin kendi sınırları içindeki Kürtlerle müzakere masasına oturduğu, barış görüşmeleri gerçekleştirdiği bir döneme denk geldi. Türkiye Kürdistanı ile Suriye Kürdistanı'nın iç içe geçmesiyle, Kürt sorununun artık Kürdistan sorununa evrildiği ve devletin Suriye'de Kürtlere karşı İslamcı grupları destekleyip içerideki Kürtlerle barış yapmasının mümkün olamayacağı daha da görünür hâle geldi.

Bilindiği gibi, İD'nin Şengal'de Ezidileri katletmesi ve ardından Kobanê'yi kuşatmasıyla birlikte ciddi sayıda Ezidi ve Kürt nüfus Türkiye'ye geldi ve bölgedeki belediyelerin sınıra yakın yerlerde kurdukları kamplara yerleşti. Türkiye'de Kürt meselesinin demokratik yollarla çözümüne karşı çıkanlar, Suriyeli Kürtlerin ve Irak'tan gelen Ezidi sığınmacıların ihtiyaçlarına da gözlerini kapadılar. Devlet de bu gruplara destek sunmayınca kampların ihtiyaçları bölgedeki belediyelerin ve Türkiye'deki duyarlı kesimlerin desteğiyle karşılandı. Böylece Türkiye muhalefetinin bir bölümü savaş mağdurlarıyla dayanışma ilişkisi kurmuş oldu. Ancak Kürt siyasetine yakın toplumsal muhalefet açısından bu dayanışma ilişkisinin ağırlıklı olarak Ezidi ve Kürt sığınmacıların yerleştiği belediye kamplarına maddi destek sunmayla sınırlı kaldığı ve Suriyeli sığınmacı sorununun geneline dair bütünlüklü bir söylem ve politika geliştirilemediği söylenebilir.

AFAD ve belediye kamplarında kalanların dışında büyük bir sığınmacı grubu Türkiye'nin çeşitli yerlerine dağılmış durumda. Onların yaşamlarını sürdürebilmesinde çeşitli sivil toplum gruplarının önemli girişimleri bulunuyor. Suriyelilerin maruz kaldığı ayrımcılıklar karşısında Suriyelilerle birlikte oluşturulan dayanışma ağları da mevcut. Örneğin, Hamiş Suriye Kültürevi¹⁸, Türkiye toplumunda Suriyelilere dönük negatif algıları kırmak ve Suriye toplumu içindeki siyasi yaklaşımların çeşitliliğini Türkiye toplumunda görünür kılmak amacıyla Suriyelilerle birlikte kurulan bir inisiyatif. Suriyelilerin toplumda sadece yardıma muhtaç bir kesim olarak görülmesine karşı çıkarak, onların Türkiye toplumunda da siyasi özne olabilmelerinin olanaklarını kurmaya çalışıyor.

Suriye Can Derneği ise, Türkiye'deki Suriyeliler tarafından Suriyeli çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan bir dernek. Derneğin, İstanbul'da Okmeydanı ve Bayramtepe'de, İstanbul dışında Nusaybin ve Batman'da kendi imkânları ve Türkiyeli ve yurtdışı destekli sivil toplum kurumlarının destekleriyle açtıkları ilk, orta ve lise seviyesinde eğitim veren toplam dört okulları bulunuyor. Türkiye'deki İslami çevrelerin kendi din eğitimi anlayışlarını dayatmalarına karşı mücadele içerisinde olan dernek, okullarının dindışı eğitim anlayışını korumaya çalışıyor. Ayrıca Suriyelilerin çeşitli ihtiyaçlarını tespit ederek dernek üzerinden dayanışma ağları da örgütleme çalışıyorlar.

Yapılan bu çalışmalar temas ettikleri kesimlerin hayatlarına tabii ki pozitif katkılar sunmakla birlikte kalabalık bir nüfus olarak Türkiye'ye gelmiş olan ve hâlâ gelmeye devam eden Suriyelilerin yeni bir hayat kurabilmeleri için yeterli olamıyor. Suriyeli sığınmacı sorununun asıl olarak uluslararası bir mülteci sorunu olduğunu ve savaş mağdurlarının durumuna uluslararası bir çözüm getirilmesinin gerekli olduğunu unutmamak gerekiyor. Uluslararası Af Örgütü'nün Kasım 2014 tarihinde yayımladığı rapor¹⁹ uluslararası toplumun, savaş mağdurlarının ihtiyaçlarının karşılanmasında başarısız olduğunu belirterek bu güçleri eleştiriye tutuyor. Birleşmiş Milletler'in mülteci örgütü olan BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, Suriyelilerin pek çok ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalıyor. Dünyanın en varlıklı ülkeleri savaş mağdurlarının bölgeden güvenli bir biçimde ayrılmalarını ve güvenli yerlere yerleşmelerini sağlamakta Suriyelileri yarı yolda bırakıyor. Avrupa Birliği kendini bu savaş durumunun bir parçası olarak görmek yerine kendi sınırlarını korumakla ilgileniyor. Hâl böyle olunca dünyanın uzun süredir karşı karşıya kaldığı en ciddi mülteci krizinin esas sorumluluğunu Suriye'ye komşu olan ülkeler üstlenmek durumunda kalıyor.²⁰

Sonuç olarak

Dengeleri sürekli değişen Suriye coğrafyasındaki savaş vahşeti ve Suriyelilerin bu vahşetten kaçışı uzun süre devam edecek gibi duruyor. Suriyeli sığınmacılar çokkimlikli yapılarıyla çokkimlikli Türkiye toplumunun birer parçası. Bizler Türkiye'de ulusal, sınıfsal ve cinsiyet ayrımcılığının farklı veçhelerine defalarca tanık olduk, olmaya da devam ediyoruz. Bu ayrımcılıkların etki alanı sığınmacıları da kapsayarak genişlemeye devam ediyor. Türkiye'de ayrımcılıklarla mücadele eden kurumların, kitle örgütlerinin sığınmacıların yaşadığı ayrımcılıkları bütünlüklü bir biçimde gündemine alması gerektiğini düşünüyorum. Yardımın ötesine geçen dayanışma ağları kurmak, Suriyelilerin kendi inisiyatifleriyle geliştirdiği ya da Suriyelilerle birlikte geliştirilen dayanışma modellerini görmek ve tanımak Türkiye'de birlikte yaşamdan yana olan tüm toplumsal kesimlerin sorumluluğunda. Bu şekilde hem Türkiye devletinin ve uluslararası toplumun sığınmacıların temel insan hakları bağlamında

sorumluluklarını yerine getirmesi için baskı gücü oluşturabilir hem de Türkiye toplumunda halihazırda var olan ayrımcılıkları önlemeye katkı sunabiliriz.

¹ Bu yazı, Feminist Kadın Çevresi ve Boğaziçi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Kulübü bünyesinde Suriyeli sığınmacıların durumu üzerine yürütülen araştırma çalışmasına dayanmaktadır.

² *Hayatta Kalma Mücadelesi: Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler*, Uluslararası Af Örgütü, Kasım 2014: <http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/hayatta-kalma-mucadelesi-turkiye'deki-suriye'den-gelen-multeciler720.pdf>

³ *Hayatta Kalma Mücadelesi: Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler*, Uluslararası Af Örgütü, Kasım 2014: <http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/hayatta-kalma-mucadelesi-turkiye'deki-suriye'den-gelen-multeciler720.pdf>

⁴ Gaziantep'te Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Saldırıları ve Toplumsal Nefretin Sebeplerinin Analizine Dair Rapor, Mazlumder Gaziantep Şubesi, (2014) <http://gaziantep.mazlumder.org/fotograf/yayinresimleri/dokuman/Suriyeliler-1.pdf>

⁵ Suriye Savaşının Gölgesinde Mülteci İşçiler, Ercüment Akdeniz, Evrensel Basım Yayın, Kasım 2014.

⁶ Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 24. Maddesine göre kamp dışında kalanların ihtiyaç hâlinde valilik tarafından belirlenen yerlerde barınabilecekleri belirtiliyor. Kimlerin bu imkândan ne şekilde yararlandığı ayrıca araştırılması gereken bir konu. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>

⁷ "Suriyelinin Ev Kiralaması Zor"; <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/suriyelinin-ev-kiralatasi-zor>

⁸ Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu, Mazlumder Kadın Çalışma Grubu, (2014) <http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-kamp-disinda-yasayan-suriyeli-kadin/1151>

⁹ <http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-kamp-disinda-yasayan-suriyeli-kadin/1151>

¹⁰ <http://kaosgldernegi.org/haber.php?id=7476>

¹¹ "Göçmenlerin sesine ses mi olacağız, yoksa yaşamlarının yitip gitmesine göz mü yumacağız?", Nurcan Baysal, 5 Mayıs 2015; <http://nurcanbaysal.blogspot.com.tr/2015/05/gocmenlerin-sesine-ses-mi-olacagz-yoksa.html>

¹² Kadınların ve çocukların masum olduğu söylemi, savaşın ve savaşlardaki ölümlerin meşrulaştırılması için kullanılmaktadır. Feminist siyaset bilimci Cynthia Enloe, savaşları meşrulaştırmak için kullanılan cinsiyetçi söylemlere dikkat çekmek için "kadınlarveçocuklar" terimini ortaya atar. Bu cinsiyetçi düşünce tarzı ve yazma biçimi savaş dönemlerinde (1990 Körfez Savaşı'nda, İsrail-Filistin Savaşı'nda olduğu gibi) sıkça karşımıza çıkmaktadır. Konuyla ilgili detaylı bilgi için Maya Mikdash'i'nin "Filistinli Erkekler Kurban Olabilir Mi? İsrail'in Gazze Savaşının Cinsiyetlendirilmesi" makalesine bakılabilir. <http://www.feministyaklasimlar.org/sayi-24-ekim-2014/filistinli-erkekler-kurban-olabilir-mi-israilin-gazze-savasinin-cinsiyetlendirilmesi/>

¹³ Gaziantep'te Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Saldırıları ve Toplumsal Nefretin Sebeplerinin Analizine Dair Rapor, Mazlumder Gaziantep Şubesi, (2014) <http://gaziantep.mazlumder.org/fotograf/yayinresimleri/dokuman/Suriyeliler-1.pdf>

¹⁴ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> Geçici Koruma Yönetmeliği'yle birlikte, Türkiye Devleti'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik sorumlulukları ve sığınmacıların sahip olduğu haklar ortaya konmuş oldu. Ancak yönetmelikte geçici koruma durumunun süresi belirsiz bırakılmış, ne zaman ve hangi koşullarda sona ereceği belirtilmemiş durumda. Bu da, Suriyelilerin Türkiye'de gelecek planları yapmalarını ve uzun süreli bir hayat kurmalarını zorlaştırıyor. Bunun yanında kanunda milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenlerin geçici koruma kapsamına alınmayacağı belirtiliyor. Milli güvenlik, kapsamı geniş bir alan olduğu için hangi pratiklerin milli güvenliğe tehdit oluşturduğu yoruma açık.

¹⁵ <http://www.ozgur-gundem.com/haber/118239/devlet-tecavuzu-gizlice-gomdu>

¹⁶ Türkiye öncelikle, Suriye'deki Müslüman Kardeşler'i destekledi. Müslüman Kardeşler'in başarısızlığının ardından desteğini Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) içindeki El-Nusra grubuna yöneltti. ÖSO'nun çözülmesiyle birlikte bölgede eski adıyla Irak Şam İslam Devleti (İŞİD), bugünkü adıyla İslam Devleti (İD) ile gizli işbirliği içinde çalışmaya devam ettiğine dair ciddi iddialar mevcut. Türkiye'nin Suriye iç savaşına dahliyle ilgili gazeteci Tuğba Tekerek'in Taraf Gazetesi'nde Seda Altuğ ile yaptığı söyleşilere bakılabilir. Taraf Gazetesi, 6 Ekim 2014, <http://arsiv.taraf.com.tr/yazilar/tugba-tekerek/dr-seda-altug-turkiyenin-suriyede-eli-hep-uzundu/30991/>; 7 Ekim 2014, <http://arsiv.taraf.com.tr/yazilar/tugba-tekerek/dr-seda-altug-turkiye-isidi-pyvdye-vegler/30999/>

¹⁷ Ayrı bir yazının konusu olmakla birlikte, Suriye Kürtlerinin geliştirdiği politikaların Türkiye siyasetini yakından belirlediğini belirtmek gerekiyor. Bilindiği gibi, Suriye Kürtleri, Esad rejiminden ve Özgür Suriye Ordusu'ndan yana tavır almayarak üçüncü bir yol izledi. 2014 Ocak ayında PYD çatısı altında bölge halklarının çokkimli ve çokinançlı yapısını gözetenerek ve cinsiyet eşitliğini merkeze alarak Suriye Kürdistan'ında, yani Rojava'da üç

kantonda demokratik özerklik ilan etti. YPG-YPJ, uluslararası güçlerin hava desteğini alarak İslam Devleti'nin (İD) Eylül 2014'te başlattığı Suriye Kürdistan'ına yönelik saldırıları Kobanê'de gerilettiler. Son olarak Haziran 2015'te İD'nin denetimindeki Tel Abyad bölgesini alıp Cezire ve Kobanê kantonlarını birleştirdi. PYD bu şekilde hem bölgesel gücünü sağlamlaştırdı hem de dünya kamuoyuna İslamcı cihatçıların vahşetine karşı mücadele eden, Ortadoğu'daki en etkin seküler güç olduğunu da göstermiş oldu.

¹⁸ <http://hamisch.org/?lang=tr>

¹⁹ *Hayatta Kalma Mücadelesi: Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler*, Uluslararası Af Örgütü, Kasım 2014: <http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/hayatta-kalma-mucadelesi-turkiye'deki-suriye'den-gelen-multeciler720.pdf>

²⁰ *Hayatta Kalma Mücadelesi: Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler*, Uluslararası Af Örgütü, Kasım 2014: <http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/hayatta-kalma-mucadelesi-turkiye'deki-suriye'den-gelen-multeciler720.pdf>